

ПЕРВИННЕ ІНТРОДУКЦІЙНЕ ВИПРОБУВАННЯ ВИДІВ РОДУ ХОСТА (*HOSTA TRATT.*) У ДЕНДРОПАРКУ "СОФІЙКА"

Наведено характеристику біометричних показників, результати дослідження посівних якостей насіння і строки настання фенофаз у п'яти видів *Hosta Tratt.* в умовах дендропарку "Софіївка".

Види та численні культивари роду *Hosta*, що нині по праву посідають місце провідної культури серед декоративно-листяних багаторічників відкритого ґрунту, належать до перспективних квітниково-декоративних культур для інтродукції в Україну.

Природний ареал роду – тепло-помірна зона Східної Азії (Китай, Японія, півострів Корея), крайній південний захід Далекого Сходу, Курильські острови та Сахалін, де вони зростають на скелях, біля джерел, по берегах річок і озер, нерідко біля самої води, на схилах гір, лісових галявинах, іноді на заболочених ділянках [2].

Згідно з даними [8] хоста здавна вирощувалась в Японії, а в Європу вперше потрапила у 1798 р. завдяки французькому натуралісту Ж.Б. Ламарку, який привіз кілька рослин *Hosta plantaginea*. У 1830 р. Ф. фон Зібольд, повернувшись з датської колонії у Нагасакі, передав у ботанічний сад міста Гент велику кількість зібраних рослин, серед яких була і хоста. Наприкінці XIX ст. хосту вирощували вже по всій Європі. У результаті тривалої інтродукційної та селекційної роботи з хостою її асортимент нині налічує 42 види (з урахуванням гібридних видів садового походження), 19 різновидів, 11 форм та значну кількість сортів [7], яких, за окремими даними [6], близько 1000.

В Україні хоста також користується великою популярністю у фахівців з озеленення, проте її асортимент тут досі нечисленний. У колекціях ботанічних садів налічується 39 видів, форм та сортів [3, 4]. Ринок квітникової продукції також заповнений переважно матеріалом зарубіжного виробництва. Тому, враховуючи потреби вітчизняного садівництва, мобілізація і первинне інтродукційне випробування видів та сортів хости в умовах Правобережного Лісостепу України, з метою створення колекційного фонду цих рослин як бази для подальшого їх впровадження в озеленення були визначені основним завданням початкових етапів запланованої нами наукової роботи.

Об'єкт нашого дослідження – види роду *Hosta*, інтродуковані у дендропарк "Софіївка" НАН України, а саме: *H. plantaginea* (Lam.) Asch., *H. sieboldiana* (Hook.) Engl., *H. albomarginata* (Hook.) Ohwi., *H. lancifolia* (Thunb.) Engl., *H. ventricosa* Stearn.

Рід *Hosta* належить до родини лілійних (Liliaceae Juss.), хоча останнім часом його виділяють в окрему родину хостових (Hostaceae Mathew) [9]. Рід включає близько 40 видів, однак слід зазначити, що його систематика є ще недосконалою. Нерідко один і той самий вид у різних авторів згадується під різними назвами, а деяким садовим формам присвоєно видові назви.

Щодо визначення кількості видів роду ми дотримуємося класифікації, опрацьованої професором Р.К. Брамітом (R.K. Brummit) на основі аналізу восьми найбільш

Таблиця 1. Біоморфологічні показники видів роду *Hosta* в умовах дендропарку "Софіївка" (2003)

Вид	Розмір куща, см		Розмір листка, см		Висота квітконоса, см	Розмір квітки, см		Колір віночка
	Висота	Діаметр	Довжина	Ширина		Довжина	Ширина	
<i>H. lancifolia</i>	25–30	55–60	12–15	5–6	30–60	4,1–4,3	3,1–3,4	Блідо-фіолетовий
<i>H. plantaginea</i>	60–80	50–60	35–40	18–20	50–70	12–12,5	5,8–6,5	Білий
<i>H. sieboldiana</i>	40–50	60–70	20–25	16–19	25–30	4,7–5,1	2,3–2,6	Блідо-фіолетовий
<i>H. ventricosa</i>	40–50	40–50	20–25	19–24	95–115	5,3–5,7	2,3–2,7	Фіолетовий з білими смужками
<i>H. albomarginata</i>	18–20	до 25	19–20	6–8	25–30	4,2–4,4	2,6–3,2	Бузково-фіолетовий

Таблиця 2. Характеристика окремих фенофаз у видів роду *Hosta* Tratt. (2003)

Вид	Період вегетації			Період цвітіння			Період плодоношення		
	Початок	Кінець	Тривалість, дні	Початок	Кінець	Тривалість, дні	Початок	Кінець	Тривалість, дні
<i>H. lancifolia</i>	15.04	24.10	192	06.08	30.09	54	–	–	–
<i>H. plantaginea</i>	01.05	24.10	176	15.08	01.10	45	–	–	–
<i>H. sieboldiana</i>	29.04	20.10	174	29.06	30.07	31	05.07	20.09	106
<i>H. ventricosa</i>	10.05	24.10	167	03.07	05.08	29	06.07	13.10	98
<i>H. albomarginata</i>	24.04	20.10	179	14.06	15.07	31	20.06	16.10	117

Таблиця 3. Посівні якості насіння видів *Hosta* Tratt. місцевої репродукції (2003)

Вид	Енергія проростання, %	Лабораторна схожість, %	Маса 1000 насінин, г
<i>H. lancifolia</i>	8,2	22,1	2,2
<i>H. plantaginea</i>	28,1	32,8	5,5
<i>H. sieboldiana</i>	42,6	61,4	4,3
<i>H. ventricosa</i>	10,4	78,1	7,4
<i>H. albomarginata</i>	30,0	60,3	4,0

визнаних у світі класифікаційних систем рослин, починаючи з 1862–1863 рр. і до 1988 р. включно. Саме цією системою користуються фахівці у галузі садівництва провідних країн світу [8].

У статті наводяться результати фенологічних спостережень, дослідження схожості насіння і вивчення біометричних показників видів роду *Hosta* в умовах дендропарку "Софіївка".

Серед досліджуваних нами видів найбільший габітус та розміри листової пластинки були у *H. plantaginea* (табл. 1). Користую-

чись класифікацією, запропонованою американським дослідником П. Аденом [5], ми віднесли *H. plantaginea* до найвищих рослин (> 60 см), *H. sieboldiana* та *H. ventricosa* – до високих (> 45 см), а *H. albomarginata* та *H. lancifolia* – до невисоких рослин (< 30 см).

Висота квітконосів у різних видів варіює від 25–30 см у *H. sieboldiana* та *H. lancifolia* до 115 см у *H. ventricosa*. Тому квітки можуть бути або захованими у листовій розетці і майже непомітними або, розміщуючись на високих квітконосах, добре помітними ще здалеку, особливо якщо вони такі великі та яскраві, як у *H. plantaginea* чи *H. ventricosa*.

Ми аналізували стан рослин та фіксували строки настання окремих фенологічних фаз, відмічаючи початок весняного відростання, появу бутонів, початок та кінець цвітіння, для окремих видів – повторного цвітіння, зав'язування плодів та їх досягання, кінець вегетації, тривалість цих періодів (табл. 2).

Згідно з нашими спостереженнями, найпізніше відростає *H. ventricosa*. У цього виду найкоротший період цвітіння – 29 днів, досягання насіння – 98 днів і тривалість вегетації – 167 днів. Найтривалішими вегетаційним періодом (192 дні) і періодом цвітіння (54 дні) характеризувалися рослини *H. lancifolia*. Крім того, у цього виду спостерігається повторне цвітіння, проте, на жаль, майже повністю відсутнє плодоношення. Однак нам все ж вдалось зібрати достатню кількість насіння для досліджень.

Насіння хости не потребує холодної стратифікації і проростає у рік збору. Порівняно низька лабораторна схожість у *H. lancifolia* – 22,1%, маса 1000 насінин дорівнює 2,2 г (табл. 3). Досить високі ці показники у *H. ventricosa*, відповідно 78,1% і 7,4 г. Насіння виповнене. Це єдиний вид, який в умовах району дослідження дає самосів.

Отже, при інтродукції у Правобережний Лісостеп України, досліджувані нами види розвивають повноцінні індивіди, які у цих едафо-кліматичних умовах здатні повністю виявити притаманні їм якості і за вегетаційний період пройти усі фази малого циклу онтогенезу, включаючи плодоношення.

Завдяки широкій екологічній пластичності та винятковій декоративності хоста користується великою популярністю у фахівців з озеленення. Вона використовується для створення бордюрів, в одинарних та групових посадках на фоні газону, по периметру квітників, на кам'янистих гірках та біля водойм. Однак для більш успішного і раціонального використання цієї рослини в практичному озелененні потрібно вирішити цілу низку завдань, зокрема дослідити динаміку росту і розвитку різних видів та культиварів під час їх онтогенезу, вивчити показники, що відображують рівень репродуктивної здатності при різних способах штучного вегетативного розмноження, продуктивність насінневого розмноження, порівняти ефективність різних способів розмноження і зробити висновки щодо їх доцільності. Ми продовжуємо свої дослідження саме у цьому напрямі.

1. *Базилевская Н.А.* Теория и методы интродукции растений. – М.: Изд-во МГУ, 1964. – 130 с.

2. *Декоративне травянистые растения для открытого грунта* – Л.: Наука, 1977. – 459 с.

3. *Каталог растений Центрального ботанического сада им. Н.Н. Гришко / П.Е. Булах, А.Ф. Галицкая, В.Ф. Горобец и др.* – К.: Наукова думка, 1977. – 435 с.

4. *Каталог цветочно-декоративных растений ботанических садов СНГ и стран Балтии / А.А. Альохин, В.Ф. Горобец, Р.А. Карпионова и др.* – Минск: Изд-во Э.С. Гальперина, 1997. – 476 с.

5. *Рубина А.* Ночь перед Рождеством // Ландшафтный дизайн. – 2003. – № 6. – С. 59–66.

6. *Gabarkiewicz R., Rak J.* Hosty do ogorodow i na balcony. – Warszawa: Multico Oficijna Wydawnicza, 2001. – 94 s.

7. *Index of Garden Plants / Ed. M. Griffiths.* – Portland: Timber Press, 1994. – 1234 p.

8. *Lacy A.* Hosta Revival // Horticulture. – 1986. – N 64. – P. 28–33.

9. *Takhtajan A.* Diversity and classification of flowering plants. – New York: Columbia University Press, 1996. – 643 p.

Рекомендувала до друку Т.М. Черевченко

И.В. Иванковская

Национальный дендрологический парк "Софиевка" НАН Украины, Украина, г. Умань

ПЕРВИЧНОЕ ИНТРОДУКЦИОННОЕ ИСПЫТАНИЕ ВИДОВ РОДА ХОСТА (HOSTA TRATT.) В ДЕНДРОПАРКЕ "СОФИЕВКА"

Приведены характеристика биометрических показателей, результаты исследования посевных качеств семян и сроки наступления фаз у пяти видов *Hosta Tratt.* в условиях дендропарка "Софиевка".

I.V. Ivankovska

National Dendrological Park *Sofiyivka*, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Uman

INITIAL INTRODUCTIVE INVESTIGATION OF SPECIES OF GENUS HOSTA IN THE DENDROLOGICAL PARK SOFIYIVKA

Characteristics of biometric data and results of investigation of sowing qualities and action terms of phenophases in 5 species of genus *Hosta* in conditions of the Dendrological Park *Sofiyivka* are given.